

Jak dbać o zadrzewienia?

Najważniejszą rzeczą jest zachowanie już istniejących zadrzewień śródpolnych, oczek wodnych i miedz.

Natomiast każdy dodany przez właścicieli gruntów element przyrodniczy tylko wzmocni strukturę i jakość krajobrazu rolniczego.

Jednym z takich działań jest wspólne sadzenie drzew, które dodatkowo staje się dobrą formą integracji mieszkańców, kształtuje również poczucie odpowiedzialności za przestrzeń publiczną. Ma także wymiar edukacyjny, pozwala obcować i poznawać otaczającą nas przyrodę.

W przepisach nie ma jasno określonych minimalnych odległości sadzenia drzew od budynków i granic działek, a także większości sieci infrastruktury. Wartości te określono jedynie w odniesieniu do dróg publicznych oraz sieci gazowych. W przypadku tworzenia nowych alei przy drogach odległość drzewa od krawędzi jezdni nie powinna być mniejsza niż 3 metry. Zasada ta nie obowiązuje w przypadku uzupełniania nasadzeń w istniejących zadrzewieniach alejowych.

Dobór gatunków powinien uwzględniać uwarunkowania historyczne, krajobrazowe, istniejącą tradycję, ale również ewentualną alergenicność drzew, zawartość substancji toksycznych oraz inwazyjność gatunku. Najlepiej sadzić drzewa rodzime – miododajne lipy, dęby szypułkowe i bezszypułkowe, klony zwyczajne, jawory, klony polne, jarzęby pospolite, głogi, tarniny, wierzby, wiązy, buki, graby oraz drzewa owocowe.

Nie należy sadzić gatunków obcych, a tym bardziej inwazyjnych tj. robinii, klonów jesionolistnych, dębów czerwonych, a z krzewów czeremchy amerykańskiej.

ortolan

ropucha zielona

Tekst: Jakub Józefczuk • Rysunki: Jakub Józefczuk • Fotografie lotnicze: Krzysztof Koneczny • DTP: Tomek Sasiak

Zadrzewienia

najlepszy sposób na łagodzenie zmian klimatycznych
na terenach rolniczych

Projekt „Zadrzewienia śródpolne dla ochrony bioróżnorodności i klimatu”

Główną ideą projektu jest podniesienie wiedzy środowisk wiejskich i zmobilizowanie do praktycznych działań na rzecz zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, zachowania miedz i przyjaznych siedlisk dla zapylaczy na terenach o wysokiej intensyfikacji rolnictwa. Projekt skierowany jest do mieszkańców wsi, rolników, samorządów i organizacji wiejskich. Strona internetowa projektu www.pszczolyzielonaakcja.pl. Profil projektu na Facebooku www.facebook.com/Zadrzewienia/

Projekt „Zadrzewienia śródpolne dla ochrony bioróżnorodności i klimatu” finansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu

Druk broszury finansowany ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu

Krajobraz rolniczy to szczególna mozaika pól uprawnych, łąk, zadrzewień i zakrzewień, oczek wodnych, cieków, także różnego rodzaju skarp, a nawet wychodni skalnych i stromych, nieużytkowanych wzgórz. Z każdym z tych elementów krajobrazu związane są szczególne rośliny i zwierzęta. Dziś w rękach rolników leży klucz do ochrony przyrody i odpowiedzialność za zachowanie dla Polski wielu ginących już gatunków.

W krajobrazie rolniczym na szczególną uwagę zasługują wszelkie zadrzewienia i zakrzewienia. To one mają kluczowy wpływ nie tylko dla przyrody, ale przede wszystkim dla ochrony i zachowania wysokiej jakości gleb. W dobie obecnych zmian klimatycznych, których konsekwencje coraz bardziej odczuwają rolnicy, szczególnie ważne stają się funkcje ochronne zadrzewień, zarówno pod względem coraz skromniejszych zasobów wodnych, jak również gleby i klimatu.

Krajobraz i znaczenie kulturowe

Sadzenie pasów zadrzewień na obszarach rolniczych ma w Polsce długą tradycję. Najbardziej znanym twórcą systemów zadrzewień był żyjący w latach 1788–1879 generał Dezydery Chłapowski. Na terenie swojego majątku prowadził przeciwoerozyjne pasy zadrzewień, które dodatkowo stanowiły źródło drewna i owoców, a także pełniły funkcje krajobrazowe.

Zróżnicowany, unikalny krajobraz może stać się atutem turystycznym danego obszaru, a nawet jego wizytówką. O sile takiej formy reklamy świadczy przykład Toskanii – regionu Włoch, który mimo dobrej kuchni i win zyskał sławę zupełnie z innej przyczyny. Dzięki umiejętnej kampanii reklamowej większość ludzi kojarzy ten obszar z pięknymi krajobrazami pól i cyprysowych zagajników. W Polsce takimi znakami rozpoznawczymi mogłyby zostać głowiaste wierzby, stare sady lub aleje drzew.

Będące integralną częścią polskiego krajobrazu zadrzewienia stały się inspiracją dla polskich twórców kultury – Mickiewicza, Chopina, Chęłmońskiego, Staffa i wielu innych.

Zadrzewienia śródpolne stanowią źródło drewna, owoców, a także pożytku dla pszczół. Należy przy tym pamiętać, że wycinka drzew i krzewów, a nawet redukcja ich korony są sankcjonowane przez przepisy prawne.

kuropatwa

Główne funkcje zadrzewień

Ochrona klimatu

Obecność zadrzewień powoduje obniżenie temperatury powietrza, przy jednoczesnym wzroście jego wilgotności. Dzieje się tak na skutek transpiracji wody z powierzchni blaszek liściowych. Rośliny uczestniczą również w redukcji gazów cieplarnianych. W procesie fotosyntezy wykorzystują dwutlenek węgla, w zamian uwalniając tlen. Jedno niewielkie drzewo wytwarza rocznie około 118 kg tlenu. Dla porównania dorosły człowiek w tym okresie potrzebuje około 176 kg tego pierwiastka.

Przeciwoerozyjne

Zadrzewienia znacznie zmniejszają siłę wiatru, co ogranicza wywiewanie cząstek materii organicznej z pól. Pasy drzew i krzewów przeciwdziałają również erozji powierzchniowej, a więc wymywaniu gleby podczas intensywnych opadów.

Retencyjna wody

Obecność zadrzewień śródpolnych ogranicza straty wody podczas spływu po opadach. Oprócz spływu powierzchniowego wód, zadrzewienia spowalniają roztopy, zacieniają, a także hamują prędkość wiatru, co przekłada się na mniejsze parowanie. Gleba w sąsiedztwie zadrzewień ma zazwyczaj nienaruszoną strukturę i jest bardziej zasobna w materię organiczną, dzięki czemu posiada większą pojemność wodną.

czerwończyk

Ochrona przed zanieczyszczeniami

Poprawa wydajności pól uprawnych wymaga coraz intensywniejszych zabiegów agrotechnicznych. Niesie to za sobą wiele zagrożeń zarówno dla przyrody, jak i człowieka. Duża część wprowadzanych na pola nawozów i środków ochrony roślin przenika do wód powierzchniowych i gruntowych. Zawarte w nawozach biogeny powodują eutrofizację wód, czyli nadmierny rozwój glonów i sinic. Najprostszym i jednocześnie najskuteczniejszym sposobem ograniczania zanieczyszczeń powodowanych przez rolnictwo jest stosowanie pasów zadrzewień. Pasma roślinności są zdolne przechwytywać azotany i fosforany. Redukują też stężenia metali ciężkich i innych, niebezpiecznych dla zdrowia związków chemicznych, w tym toksyn wchodzących w skład pestycydów.

potrzeszcz

Czy wiesz że, zadrzewienia śródpolne:

- ograniczają siłę wiatru nawet o 70%,
- zmniejszają straty wody z gleby średnio o 25%,
- są w stanie przechwytywać do 97% azotanów i 25% fosforanów,
- stanowią miejsce życia ok. 250 gatunków pszczół i 60 gatunków ptaków.

Wpływ na wysokość plonów

Oceniając wpływ zadrzewień na wysokość plonowania należy wziąć pod uwagę obszar o znacznym zasięgu.

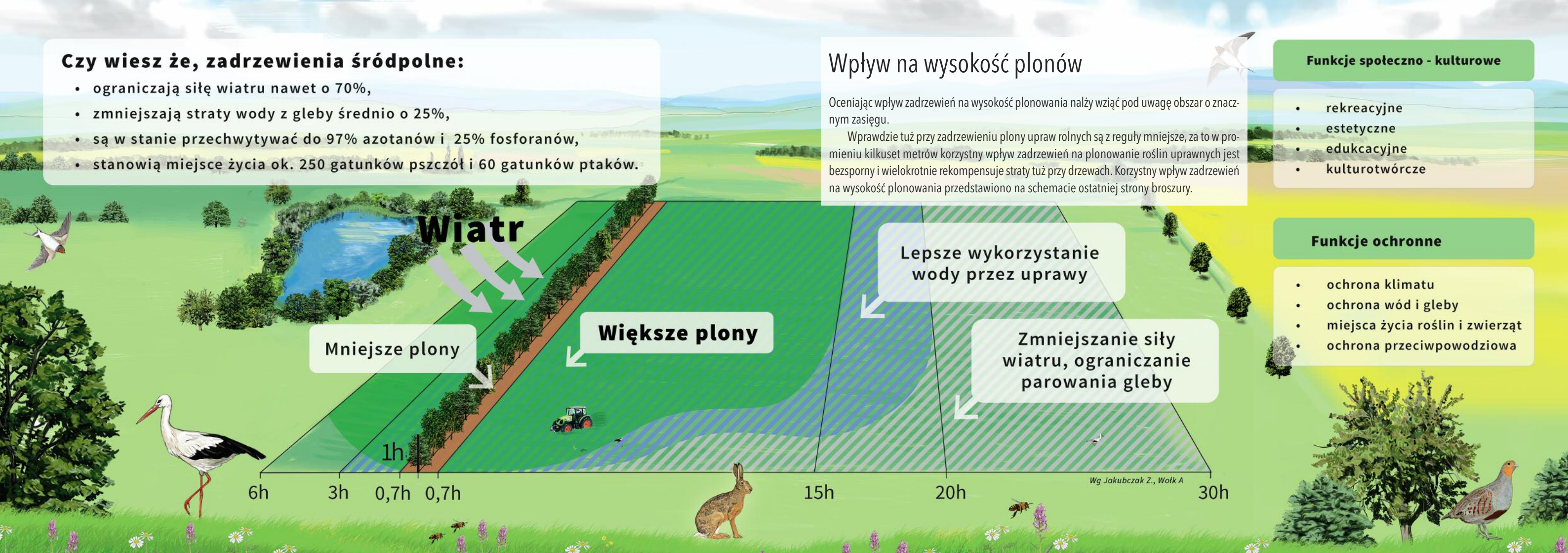
Wprawdzie tuż przy zadrzewieniu plony upraw rolnych są z reguły mniejsze, za to w promieniu kilkuset metrów korzystny wpływ zadrzewień na plonowanie roślin uprawnych jest bezsporny i wielokrotnie rekompensuje straty tuż przy drzewach. Korzystny wpływ zadrzewień na wysokość plonowania przedstawiono na schemacie ostatniej strony broszury.

Funkcje społeczno - kulturowe

- rekreacyjne
- estetyczne
- edukacyjne
- kulturotwórcze

Funkcje ochronne

- ochrona klimatu
- ochrona wód i gleby
- miejsca życia roślin i zwierząt
- ochrona przeciwpowodziowa

Ochrona bioróżnorodności

Zadrzewienia śródpolne są swoistymi oazami życia pośród rolnych monokultur. Znajdziemy tam dziesiątki gatunków roślin i grzybów, liczne bezkręgowce, a także wiele płazów, gadów, ptaków i ssaków. Zadrzewienia stanowią dom dla dużej liczby owadów zapylających. Samych gatunków pszczół występuje tam około 250. Do tego należy włączyć liczne chrząszcze i motyle, które również odgrywają ważną rolę w procesie zapylania. Wiele spośród zwierząt związanych z zadrzewieniami objęto ochroną prawną, w tym zapisami prawa unijnego. Takimi gatunkami są liczne ptaki oraz owady, m.in. żyjąca na tarninach ćma – barczatka kataks, a także chrząszcze – pachnica dębowa i kozioróg dębosz. Są to tzw. gatunki parasolowe, chroniąc je chronimy przy okazji całe siedlisko.

poklaskwa

Specyfika upraw i system zadrzewień bywają często jednym z najważniejszych biotopów do lęgów wielu gatunków ptaków. Na szczególną uwagę zasługuje tu ortolan, dzierzba gąsiorek, srokosz, kuropatwa. Same pola z miedzami i nieużytkami są kluczowe dla istnienia skowronka czy poklaskwy.

Śródpolne kępy roślinności są również ostoją dla wielu zwierząt łownych, w tym szczególnie zajęcy, kuropatw i przepiórek. Bez śródpolnych miedz i zarośli zwierzęta te nie będą w stanie przetrwać.

Pasy zadrzewień i aleje drzew pełnią ważną rolę korytarzy ekologicznych, którymi zwierzęta mogą migrować.

Zagrożenia

W ciągu ostatnich 25 lat polskie rolnictwo uległo głębokim zmianom. Coraz częściej miejsce niewielkich, rodzinnych gospodarstw zajmują duże, wąsko wyspecjalizowane przedsiębiorstwa rolne.

Niestety zmiany te doprowadzają do zaniku tradycyjnego krajobrazu wsi Polskiej. W miejsce mozaiki różnych siedlisk tworzone są rozległe monokultury. Podczas łączenia pól uprawnych najczęściej zaorywane są miedze z roślinnością naturalną. Wycinane są również pasy zadrzewień, które utrudniają manewrowanie sprzętem rolniczym. Powszechne są również praktyki wypalania pasów roślinności, a także niszczenia chwastów rosnących na miedzach przy pomocy pestycydów. Drzewa i krzewy wycinane są również podczas prac melioracyjnych i regulacji rzek. W pobliżu miast grunty rolne przeznaczane są pod budowę nowych obiektów przemysłowych, dróg i osiedli.

Konsekwencje utraty bioróżnorodności mogą być bardzo poważne, nie tylko dla przyrody, ale również dla człowieka. Obecnie jesteśmy świadkami kolejnego wielkiego wymierania zwierząt, którego skala porównywalna jest do kataklizmu, jaki spotkał dinozaury. Każdego roku, również w Polsce spada liczebność ptaków, motyli, a także zapylających uprawy i sady pszczoł oraz trzmieli. Podobny los spotyka także wiele innych organizmów, o znaczeniu których wciąż mało wiemy. Dlatego tak ważne jest podejmowanie nawet najprostszych działań, które będą temu przeciwdziałać.

Pamiętajmy, że „ziemi nie odziedziczyliśmy po naszych przodkach, my ją tylko pożyczylimy od naszych dzieci”.

czajka

myszołów